

En aquesta postal de 1918 es respira tot l'encís de Blanes que va seduir Ruyra.

Blanes: l'arrelament i la seducció

JAUME REIXACH

«Blanes és la meva història, la meva pàtria, la meva principal afecció. Hi he viscut quasi tota la vida. M'hi vaig casar, hi moriren els meus pares. És just, doncs, que els meus records siguin quasi tots blanencs»¹.

Aquesta declaració de principis, gairebé ho diu tot, respecte al blanquisme d'en Joaquim Ruyra. Un blanquisme que —d'altra banda— ningú que conegui la seva obra no podria posar en dubte. Es tracta d'un fet evident. En Josep Pla —que, pam a pam, va descriure la

Costa Brava com ningú— solia dir: «A Blanes *obsessiona* l'ombra de Joaquim Ruyra». I afegia: «És inútil! En aquest mar de Blanes, m'és impossible separar-ne la millor literatura de Ruyra. De vegades sento que n'estic tan impregnat, que no podria escriure ni una ratlla personal sense arriscar el ridícul. Esgotà la matèria d'aquest paisatge —i l'arrasà. No hi ha gaires precedents... Penso en el mar, en els vents, en el color dels peixos, en la lluna, en la calma, en el soroll sord de la ressaca que fa com una música de fons que la seva obra i que és el soroll del mar en els sorolls de la Tordera, amb els escumalls que el vent de garbí fa saltar de l'onatge lluminós i picat... Tot aquest mar del senyor Ruyra!»².

Personalment —i sense allunyar-me de la citació que encapçala aquest

article— interpreto el blanquisme de Joaquim Ruyra com la història d'un *arrelament* («Blanes és la meva història, la meva pàtria») i la història d'una *seducció*; una seducció estètica i literària: («Blanes és... la meva principal afecció»).

Anem per parts.

La història d'un arrelament

Joaquim Ruyra, com tothom sap, no va néixer a Blanes. Va néixer a Giorna, l'any 1858. Els seus pares, però, eren blanencs. La casa pairal dels Ruyra era (és) a Blanes, concretament al carrer Ampla, núm. 10. Una placa commemorativa —collocada fa poc amb motiu del cinquantè aniversari de la mort del Mestre— assenyalava l'indret. «Va estudiar els tres primers anys de batxillerat al Seminari gironí

de Sant Martí, i el quart a l'antic Institut del carrer de la Força. L'any 1873, a causa de les circumstàncies polítiques —Girona vivia els desastrosos efectes de la darrera guerra carlista— estudià el cinquè curs, meitat a Girona, meitat a Blanes»³.

La vocació literària de Joaquim Ruyra es desvetllà ben aviat. Concretament, a partir del moment que va sortir de Girona. Ell mateix ens ho explica: «Tot just armat de les primeres lletres, ja em vaig posar a compondre aquest i contalles, en vers i en prosa, tan aviat en castellà com en català. En sortir de Girona, després del meu quart any de batxillerat, no coneixia altra literatura que els quatre trossos de la clàssica llatina que havia traduït a l'aula, el Quixot de cervantes i el Bertoldo... (). Els grans models, me'ls féu conèixer el que, després, fou el nostre eminent biòleg, Dr. Turró»⁴.

Pel que respecta a la vocació literària de Joaquim Ruyra, l'amitat amb el jove Turró, de *Malgrat de Mar*, fou decisiva. Els «grans models» als quals fa referència els sabem per ell mateix: Dant, Milton, Shakespeare, Byron, Walter Scott, Dickens, Schiller, Goethe, Heine, Racine, Corneille, Molière i Victor Hugo. Déu n'hi do! Més tard, els dos amics entraren en contacte amb la literatura grega. «Herodot, Sófocles i Homer foren els nostres amics predilectes. Homer ens embadalía, no ens cansàvem de llegir-lo (en traduccions) i exercí en nosaltres una poderosa influència».

Joaquim Ruyra va acabar el batxillerat a Blanes. «El mes de Setembre de 1874, segons sembla, es va traslladar a Barcelona per seguir-hi els

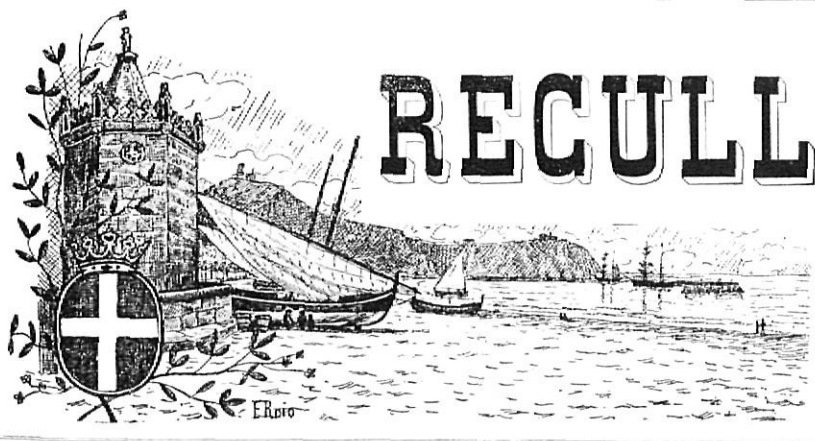
estudis de Dret. Aquí conegué Verdguer, que s'allotjava a la mateixa dispensa que ell, i mantingué amistat amb Josep Carner. L'any 1879, a 21 anys, acabà la carrera i, sense fer llicenciatura, se'n tornà a Blanes on, trobant-se en una posició econòmica folgada, es dedicà a l'administració del seu important patrimoni i a la carrera literària, i abandonà l'exercici de l'advocacia, que considerà incompatible amb el treball d'escriptor»⁵.

De la infantesa d'en Ruyra, lligada a Blanes, en sabem poca cosa. Sembla que fou feliç. Això és el que es desprèn de la lectura de *Una tarda per mar* i *La parada*, dues narracions que contenen —segons paraules del mateix Ruyra— recors d'infantesa. Un dia que el gran amic d'en Ruyra, en Coma i Soley, es desfeia en lloances de les esmentades narracions, el Mestre li respongué. «Carat! Com que les he viscudes!». En Manuel de Montoliu, al pròleg a l'OC, diu: «Segons contenen els seus amis d'infància, quan ell era petit, era un noi que li agradava molt parlar i que sempre tenia un acudit a flor de llavi i estava sempre a punt per a contar una rondalla». Sembla ser que l'únic record tràgic de la seva infantesa a Blanes, «terra de dolceses», fou amb motiu de l'entrada del carlins a la vila. La casa dels Ruyra va ésser regirada amb ànim indubtable de saqueig. Ell, per precaució, havia dormit, aquella nit, a casa d'un parent, a l'entrada del poble. L'incident, malgrat tot, va tenir un final feliç. Uns anells que li foren robats, «me'ls tornà —més tard— un capellà, a qui havien estat lliurats en secret de confessió». Curiosa anècdota!

I del Ruyra «jove», què en sabem? «No féu mai —diu en Manuel de Montoliu— la vida distreta i platxerosa del solter ni hereu de casa rica; ni se'l veia tampoc en els balls del primer casino de Blanes, ni en els de l'Aurora. No el veien mai acompanyant noies pel passeig per la Quaresma. A l'hivern acostumava a anar garibé sol, i a l'estiu i a la tardor en companyia dels seus cosins En Trinitat i en Joaquim Oms». Bé, no sé si aquest esbós de retrat és exacte. El trobo un pèl excessiu. Ignoro si en Joaquim Ruyra, de jove, posava o no els peus al primer Casino de Blanes. De gran, per dir-ho d'alguna manera, sí que el frequentava. Ho sabem per ell mateix. A la necrològica que dedica al seu amic Joan Valentí, diu: «El vaig conèixer a la seva infantesa. Jo, home fet, solia jugar cada dia amb el seu pare una partida de caramboles al Casino, i ell compareixia de vegades a mirar-ho, amb calçeta curta i marinereta d'infant». És un testimoni prou explícit.

El que sí sabem del cert és que les activitats del jove Ruyra estigueren estretament lligades a L'Orfeó de Blanes, una societat coral de caràcter familiar, fundada a les darreries del segle passat. «Les seves activitats —explica en M. de Montoliu— no es limitaven a funcions corals: també s'estenien al camp de les representacions dramàtiques i de les vetllades literàrio-musicals. Coma i Soley recorda el Ruyra jove d'aquell temps dintre l'ambient d'aquella societat «vestit amb trajo gris, amb les guies dels bigotis refilades», rebent els aplaudiments d'un públic complaent i fàcilment susceptible d'entusiasme».

Des dels 21 als 40 anys va viure literalment reclòs a Blanes. I val a dir que la seva vocació d'escriptor es materialitzà precisament en aquests anys. Uns anys intensament blanencs. Exclusivament blanencs. Joaquim Ruyra va començar a escriure en català als trenta anys (1888). A partir del 1891, en què guanyà un premi als Jocs Florals de Girona, va quedar definitivament incorporat a la literatura catalana. L'any 1893 començà a ser tingut a Blanes com una figura eminent. Amb alguns amics lletraferits va fundar la «Tertúlia Literària», la qual organitzà l'any 1895 els primers Jocs Florals de Blanes. En Joaquim Ruyra actuà de secretari del jurat. Feia sis

Capçalera de la revista Recull tal com era en temps de Ruyra.

anys que era casat. La revista *Joven-tut* li publicà el primer aplec de narracions *Marines i boscatges* (1903). L'èxit fou total. Immediat. Fins aleshores no havia tingut gaires relacions amb els escriptors i els cenacles barcelonins. A partir d'aleshores, la seva casa de Blanes es convertiria en un cenacle literari obert a tothom. Temps a venir, els joves blanencs de les noves laves —els qui fundaren la revista *Recull*— el prendrien per Mestre. Farien d'ell un Guia. En Joaquim Ruyra deixaria de ser —definitivament— en Quimet Creus, el noi de can Creus. Per a les noves generacions blanenques, en Joaquim Ruyra —tal com l'immortalitzà el dibuixant Junceda— seria «l'Avi». L'Avi per antonomàsia. L'Avi Ruyra: una expressió que palesa —i alhora sintetitza— la història d'un arrelament.

Joaquim Ruyra va morir l'any 1939. Les seves despulles reposen al cementiri de Blanes.

La història d'una seducció

No menys que la història d'un arrelament, el blanenquisme d'en Joaquim Ruyra és la història d'una seducció. Una seducció estètica i literària. Si es va recloure tants anys a Blanes, voluntàriament allunyat dels cenacles

literaris barcelonins, fou per una raó molt senzilla: perquè li abellia. S'hi sentia bé. A gust. «Blanes —son paraules d'Ell— és el país de l'estiu, de la llum i l'alegria». Qui llegueixi *Les encantàries de Blanes* entendreà el sentit que dono a la paraula seducció. En aquesta composició poètica —tal com fa observar Tomàs Garcés— «Ruyra mostra, sota les formes una mica tosques i ingènues de l'auca, la seva lírica exaltació per Blanes». Una exaltació total, sense reserves. Ruyra es deixà seduir pel mar de Blanes, pel clima de Blanes, pel dialecte blanenc, per la gent de Blanes...

El mar de Blanes: Diu en Josep Pla: «Ningú no ha superat Ruyra en el nostre país, descrivint el mar. En l'adjectivació de la superfície i del fons del mar fou un artista prodigiós, inimitable»⁶.

El clima de Blanes: «Em sembla —prosegueix en Pla— que hi ha un adjectiu que qualifica l'obra de Ruyra amb força exactitud: és l'adjectiu *benigne*. És una obra benigna en el seu aire, en els seus jocs de llums i colors, en la concepció de la vida, lenta i plàcida, que s'hi respira, en les coses que pensen, fan o diuen els seus personatges. El sentiment de religiositat del qual està impregnada és d'una dolça i conformada amabilitat. És, a més, benigna per la perfecció de

l'acabat, la puresa del traç, la suavitat dels seus contorns i dels seus detalls. Ruyra em sembla, de vegades, un Sant Francesc de Sales per a les persones d'aquella època inoblidable en la qual es vivia molt bé amb un duro diari»⁷.

Existeix, en efecte, una simbiosi total entre l'obra literària de Ruyra i la Vila de Blanes dels anys 20. «L'esperit dels bons, pacífics temps de Blanes constitueix l'aire, lleugerament nacrat, que flota a l'obra de l'escriptor Joaquim Ruyra, de record tan agradable i a qui la vila ha erigit fa un gran temps —obra del gran escultor Joan Rebull— un bell monument a la seva memòria». (J.Pla).

El dialecte blanenc: «Es deia *Tem i*, amb aquest parlar blanenc que, en esforçar la veu, tendeix a tornar *planes* algunes paraules agudes, tot doblant el so de la consonant final, la seva mare, escridassant-lo, li havia tret el nom de *Temme*, un nom que sonava com un gemeguet». Així comença *L'idilli d'en Temme*, la darrera narració del volum *Pinya de Rosa*. Ruyra es deixà seduir pel dialecte blanenc. A l'edició de l'OC, hom pot trobar-hi el treball —(«El parlar blanenc») — que Ruyra escriví per a la seva comèdia *El Gabret a l'enramada*. És un treball deliciós i acurat. Palesa el rigor amb què Ruyra s'aplicà a

Sant Francesc predicant als peixos. En aquest gravat de Joan Junceda Blanes és el teló de fons de l'escena.

Ruyra al passeig de Blanes, segons un extraordinari apunt de Joan Junceda.

l'estudi del dialecte blanenc per tal de «literaturitzar-lo».

La gent de Blanes: Els personatges de les seves narracions són, bàsicament, gent de Blanes. Gent que ell mateix coneixia o de la qual havia sentit a parlar. «Però quan retrato —deia—, desfiguro, perquè no vull deshonrar ningú, ni tan sols posar-lo en evidència. Recordo, ara ve a tomb, el que em passà amb «En Badó Set-trossos». «En Badó Set-trossos» era un mestre de cases que tot Blanes coneixia amb aquest motiu, pel seu desmanegament. Jo vaig aplicar el motiu al mariner protagonista d'una de les meves narracions. Vaig conservar-lo pel seu valor expressiu. Doncs bé: sempre més me n'he penedit. El veritable «Badó Set-trossos» quedà tan consternat, que perdé el seu deimanegament habitual i s'encarcarà per a tota la vida»⁸.

Bé, podríem parlar *ad infinitum* del blanenquisme de Joaquim Ruyra. No cal. Ell mateix ens advertia —a l'inici d'aquest article— que els seus records són quasi tots blanencs. És just. Blanes fou la seva pàtria. «Blanes —deia— em mou a un sentiment d'alegre i democràtica fraternitat». I Blanes fou la seva principal afecció. El blanenquisme de Joaquim Ruyra és, doncs, la història d'un arrelament i d'una seducció.

NOTES

1. Conversa amb J. Ruyra. Tomàs Garcés a *Cinc Converses*. (Ed. Columna).
2. Josep Pla: *Navegació d'estiu*. (*Aigua de mar*, v. 2 de l'OC.)
3. C.A.: Pròleg a *Jacobé i altres narracions*. (Ed. 62).
4. Manuel de Montoliu: Pròleg a l'OC de J.R.
5. C.A.: Pròleg citat.
6. Josep Pla: *De l'Empordanet a Barcelona*. (v. 9 de l'OC.)
7. Josep Pla: *Tres Guies* (v. 30 de l'OC.).
8. Conversa amb J. Ruyra. O. citada de T. Garcés.

Jaume Reixach és llicenciat en filosofia i lletres.